

KARAIN MAĞARASI B GÖZÜ'NDE ÜST PALEOLİTİK SORUNU

Résumé

La Problématique de l'époque paléolithique supérieur dans la Grotte Karain "B"

Les recherches faites jusqu'à présent prouvent qu'on distingue trois différentes phases culturelles dans la séquence pléistocène de la grotte Karain B: des industries du Paléolithique moyen, du Paléolithique supérieur et de l'Epi-paléolithique.

Phase I: (les unités géologiques P III 1 et P III 2) Il s'agit du Moustérien de type Zagros ou dit "de Karain". Les plus importants outils de cette phase sont représentés par des racloirs de plusieurs types, des denticules et des pointes moustériennes. La technique Levallois y est intensivement utilisée. P III 3, apparaît comme une phase de transition entre les industries moustériennes de type Zagros et charentiennes. En ce qui concerne P IV, on peut l'attribuer au Paléolithique moyen (type charentien) par l'existence des racloirs formés par des retouches scaliformes sur des supports épais.

Phase II: Cette phase est caractérisée par des grattoirs carénés et des grattoirs à museau épais. Parmi les outils, les lamelles à retouches fines sont abondantes. L'état irrégulier et grossier des déchets de taille ne nous permet pas d'attribuer cette phase à un Aurignacien classique. Il s'agit plutôt d'un faciès local.

Phase III: Cette phase contient l'occupation d'Epi-paléolithique où les nucléus prismatiques, les grattoirs, les denticulés, les lamelles à dos (à dos courbe et à dos droit), les micro-pointes sont abondants. Cet ensemble d'industrie démontre un débitage plus raffiné par rapport à celui de la phase II. Il est comparable avec les ensembles provenant des niveaux inférieurs d'Öküzini.

Karain Mağarası E gözüyle doğal koridor ve kapılarla bağlı olduğu ortaya konulmuş olan B Gözü, E Gözü ile karşılaştırıldığında henüz yeni denilebilecek bir kazı tarihçesine sahiptir. Ancak, şimdiki çalışmalar ışığında ortaya çıkan, Paleolitiğin 3 farklı evresini kapsayan stratigrafisi ve kısıtlı bir alandan çıkmış olmasına rağmen, zengin bir çeşitlilik sergileyen arkeolojik materyali ile geleceğe yönelik önemli ipuçları vermektedir.

Karain Mağarası B Gözü'nde Üst Paleolitiğin görünümüne değinmeden önce, Mağaranın Pleistosen katlaşımına göz atılacak olursa; P III (P III.1-P III.2-P III.3-P III.4) jeolojik ünite ve 24-28. arkeolojik seviyeleri içine alan I. kültürel evre, şimdilik kaydıyla B gözünün en eski Pleistosen dolgularını içermektedir. Söz konusu dolgulardan Orta

Paleolitiğe ait kültür buluntuları ele geçmiştir. P I (P I.1- P I.2- P I.3) jeolojik ünite ve 15-20. arkeolojik seviyeleri kısmen de 21. arkeolojik seviyeyi içine alan, III. kültürel evre olarak adlandırılan en yeni Pleistosen dolgular ise Epi-paleolitik dönemi nitelendirmektedir. İçerdikleri buluntuların tekno-tipolojik yapısı ve tarihlendirme çalışmaları sonuçlarına göre I. ve III. kültürel evrenin Paleolitiğin hangi dönemlerini nitelendirdikleri rahatlıkla anlaşılmıştır. Bu ikisi arasında yer alan P II jeolojik ünite ve 21-23. kısmen de 20. ve 24. arkeolojik seviyeleri içine alan, II. kültürel evre olarak adlandırılan dolgu ise bir Üst Paleolitik kültürel süreci ihtiva ettiği düşünülen dolgudur. II. kültürel evre üzerinde yoğunlaşmadan önce kültürel geçiş ya da etkileşimlerin var olup olmadığını anlayabilmek

için Orta ve Epi-paleolitik dolguların endüstriyel yapılarına bakmak yerinde olacaktır.

I. kültürel evrenin P III.1 ve P III.2. jeolojik üniteleri, taşmalık üretimi için tercihli olarak Levallois tekniğinin kullanıldığı bir Orta Paleolitik kültürün varlığıyla nitelenir. Levallois endis (IL) 25.30, yüzçukleme endisi (IF) 31.94'dür. Üretim artıkları olan çekirdekler içinde *lineal* ve *récurrent* metodlu Levallois çekirdeklerin ilk sırada yer almaları ve yine Levallois çekirdeklerin tükeninceye kadar yontulmaları sonucu oluşan Disk grubu çekirdeklerinin varlığı Levallois tekniğinin oldukça yüksek oranda uygulanışının kanıtıdır. Taş vurgaçla doğrudan yongalama izleri taşıyan işlenmiş ve işlenmemiş yongalama ürünleri dikkate alındığında, yonga üretiminin varlığı % 80 civarında bir oranla belirginleşir. Dilgiler yongalara oranla oldukça az sayıyla temsil edilirler. Aletler içinde en baskın grupları kenar kazıyıcılar (% 50), dişlemeliler (% 14), düzeltili yonga ve dilgilerle (%11), çontuklu aletler (% 8) oluşturmaktadır. Orta Paleolitik kültürlerde vazgeçilmez alet grubunu oluşturan uçlar, Levallois ve Moustérien uçlar olarak % 5'lik oranla görülmektedir. Endüstriyi oluşturan diğer aletler görülme oranlarına göre; disk biçimli aletler, ikili aletler, kazağılar, sırtlı bıçak ve taş delgiler olarak sınıflandırılmışlardır. Endüstrinin genel görünümü ve özellikle çok zengin bir çeşitlilik içindeki kenar kazıyıcıların varlığı bu kültürel evreyi Karain E'nin Karain ya da Zagros tipi Moustérien'ine bağlamaya olanak sağlamaktadır.

Yalçinkaya, P III.3'ün şimdilik kaydıyla Karain tip Moustérien ile Charentien tip endüstriler arası bir geçiş evresi gibi görüldüğünü, P IV'ün ise büyük ve kalın taşmalıklar üzerine basamak pulcuklu düzeltilemlerle oluşturulmuş olan kenar kazıyıcıların yoğunluğu nedeniyle Charentien tip bir Orta Paleolitik bağlanabileceğini, ancak bu iki jeolojik alt seviyenin yontmataş endüstrisini daha iyi ta-

nımlayabilmek için kazıların ilerlemesini beklemek gerektiğini belirtmiştir¹.

III. kültürel evre düzenli bir teknolojik yapıyla belirginleşmektedir. Yongalama sırasında çekirdeği çevirme alışkanlığı yerini, daha detaylı çekirdek hazırlığı ve düzenlenmesi ile birlikte tek ve iki kutuptan yumuşak vurgaç tekniğiyle yongalamaya bırakmıştır. Daha çok dilgicik üretimi için kullanılan tek ve iki kutuplu prizmatik çekirdekler belirgin bir farkla ilk sırada yer alırlar (%70). Çok güzel ve tipik örneklerden oluşan prizmatik çekirdekler teknolojik olarak da oldukça çeşitlilik oluşturmaktadırlar. Piramit biçimli çekirdekler ise % 11'lik oranla ikinci sırada yer alırlar.

Çekirdeklerin hazırlanması ve yenilenmesi amacına yönelik gördüğümüz parçalar yüksek miktarlarla ve çok özel tiplerle nitelenirler. Çekirdek tablaları, kornişli parçalar, kutup hazırlama parçaları, dönümlü parça ve tepeli dilgiler çekirdeğin özenle hazırlanıp yenilendiğinin tanıklarıdır.

Aletler içinde % 51'lik bir oranı makrolitikler oluşturur. Makrolitik aletler içinde ön kazıyıcıların ilk sırada yer aldıkları görülür (% 35). Küçük ve ince taşmalıklar üzerindeki basit ön kazıyıcılar en baskın alt grubu temsil ederler. Ön kazıyıcılardan sonraki en büyük yüzdeyi (% 13) çok farklı kombinasyonlarla belirginleşen ikili aletler oluşturur. Dişlemeliler (%12), düzeltili dilgiler (12), çontuklu aletler (%11) ve taş kalemler (% 5) belirgin alet gruplarıdır.

Mikrolitik aletler, alet grubu içinde % 49'luk bir oran oluştururlar Çok zengin ve çeşitli bir mikrolitik endüstri söz konusudur. % 99 oranında geometrik olmayan formlarla temsil edilen mikrolitler, bir sırtlı

¹ Yalçinkaya ve diğ. 2003, 165

dilgicik geleneğinin varlığını nitelemektedirler.

III. kültürel evrenin yontmataş endüstrisine özellikle bız ve delikli iğnelerden oluşan bir kemik endüstri eşlik etmektedir.

Karain B'nin III. kültürel evresi, Öküzünü Mağarası'nın G.Ö.16.500 civarına tarihlenen XII. ve VII. jeolojik seviyeleri arasındaki en alt seviyeleri oluşturan ilk kültürel grubuyla tekno-tipolojik benzerlikler göstermektedir. Öküzünü'nin bu seviyelerinde yassı çakıllar üzerine gerçekleştirilen iki kutuplu yongalama modeli benimsenmiş, tepeli dilgi çıkarımıyla çekirdekler hazırlanmıştır. Mikrolitikler içinde düz sırtlı dilgicikler, makrolitik aletler içinde sıklıkla dilgi ucunda, bazen kalın yonga üzerindeki ön kazıyıcılar baskın alet tipleridir².

Üst Paleolitik kültürel süreç üzerinde yoğunlaşılmasına sebep olan II. kültürel evre oldukça belirgin tekno-tipolojik farklılıklarla I. ve III. kültürel evreden ayrılmaktadır. Endüstrinin genel görünümü özensiz olarak tanımlanabilecek bir yongalamaya bağlı görünen kaba ve düzensiz öğelerin varlığıyla nitelemektedir. Endüstriyi oluşturan, aynı zamanda bu evreyi karakterize eden, birbirleriyle etkileşim içindeki çekirdek ve aletleri genel olarak şöyle sınıflandırmak mümkündür:

1- Kaba yongalar üzerine yapılmış aletler ve bu taşımalarının üretildiği genellikle büyük ve şekilsiz çekirdekler,

2- İnce, dar ve oldukça küçük boyutlardaki düzeltili dilgicikler ve bu dilgiciklerin üretildiği prizmatik çekirdekler.

Yonga ve dilgiciklerle kıyaslandığında az sayıda olmalarına karşın dilgilerin de var oldukları görülür. Bunların sayıları ve küçük boyutları dikkate alındığında bu seviye için

dilgisel bir yongalamadan söz etmek olanaksızdır.

Genellikle küçük boyutlardaki yuvarımsı radyolarit çakılların hammadde olarak kullanılmış olması gerçeği II. kültürel evrede dilgisel bir yongalamanın, yerini, zorunlu olarak dilgiciksel yongalamaya bırakmış olabileceğini akla getirmektedir. Hammaddeye bağlı olarak endüstri karakterinin ne oranda değişebildiğine güzel bir örnek olarak Kozłowski'nin Balkanlarda Aurignacien'in ilk evrelerini niteleyen "Bachokirien" kültürün bulunduğu merkezlerle ilgili çalışmaları verilebilir. Kozłowski, dilgisel bir yongalamayı niteleyen "Bachokirien" endüstrinin görüldüğü Paleolitik sitlerden sadece Bacho Kiro'da ithal çakmaktaşlarının kullanımına bağlı olarak dilgilerin boylarının oldukça ufak olduğunu, çekirdeklerin sonuna kadar tüketildiklerini ve yeniden kullanılan aletlerin oldukça sık olduğunu belirtmiştir³.

Çekirdekler arasında % 44'lük bir orana sahip olan prizmatik çekirdekler daha çok dilgicik üretimi için kullanılmıştır. Ancak yonga ve dilgilerin de bu çekirdekler üzerinden alındıkları görülür (Çiz. I/1,2). Prizmatik formlardan sonra en büyük yüzdeyi % 30'luk oranla şekilsiz çekirdekler oluştururlar (Çiz. I/4,5). Disk biçimli (Çiz. I/3), yuvarımsı ve piramit biçimli çekirdeklerin varlığı da görülmektedir. Çekirdeklerin hazırlanma ve yenilenmesine yönelik çekirdek tablaları, kornişli ve dönümlü parçalar ve tepeli dilgiler de bu seviyede çeşitlenen teknolojik unsurlardır.

Aletler, makrolitik ve mikrolitik olarak iki ayrı grup oluştururlar. Makrolitiklerin alet grubu içindeki oranı % 74'dür. Makrolitik aletler içinde çok çeşitli alt tipler halinde yer alan ön kazıyıcıların (Çiz.

² Yalçınkaya ve diğ. 1995, 572

³ Kozłowski 1976, 131.

II/ 1-10) bu grup içindeki oranı % 72'dir. Ka-ba taşmalıklar üzerine yapıldıkları görülen omurgalı (Çiz. II/1-3), kalın çıkmalı (Çiz. II/4-6), çekirdek biçimli (Çiz. II/9) ve rende formulu ön kazıyıcılar (Çiz. II/10) % 51'lik oranla dikkat çekici bir yüzde gösterirler. Ayrıca bu ön kazıyıcılar Üst Paleolitiğin Aurignacien kültürünün karakteristik aletlerine benzemektedirler. Ön kazıyıcılardan sonraki önemli alet gruplarını % 17'lik oranla dişlemeli (Çiz. III/1,2) ve % 12'lik oranla çontuklu aletler (Çiz. III/3-6) oluşturmaktadır. Çok değişik kombinasyonlar oluşturdukları görülen ikili aletlerin (Çiz. IV/4-6) oranları ise % 12'dir. Düzeltili yonga ve dilgiler, taş kalemler (Çiz. III/7,8 –Çiz. IV/1,2), kazağılar, ezik çentikli parçalar (Çiz. IV/3) ve plaketer (Çiz. IV/8) endüstriyi oluşturan diğer aletleri oluştururlar. Literatürde Pièces esquillées olarak tanınan ve ezik çentikli parçalar olarak türkçeleştirilen parçalar⁴ Avrupa Üst Paleolitiğini niteleyen ve Avrupa'da tüm Üst Paleolitik süresince varlıkları görülen alet tiplerindedir. Makrolitik aletlerin taşmalıklarını büyük ölçüde yongalar oluşturmaktadır. Dilgi, çekirdek (Çiz. IV,7), çekirdek tablası (Çiz. IV/5) ve döküntüler de alet taşmalığı olarak görülmektedir. Bu evrede Orta Paleolitik seviyelere ait bazı parçaların yeniden işlenerek ya da oldukları gibi tekrar kullanıldığı da görülmektedir.

Mikrolitik aletler % 26'lık bir oran oluştururlar (Çiz. V/1-13). İnce ve yarı dik düzelti taşıyan ve düzeltilerin taşmalık üzerindeki konumlarına göre çeşitlenen düzeltili dilgiciklerin (Çiz. V/3-10) baskın olduğu mikrolitler içinde birkaç örnekle sırtlı dilgicik (Çiz. V/12) ve budanmış dilgicikler de (Çiz. V/13) görülmektedir. Aurignacien endüstri-lerde varlıkları görülen, doğrudan Aurignacien'i nitelendirmemelerine karşın Aurignacien bazı gruplardaki bollukları bölgesel bir karakteri yansıtan *Dufour* dilgicikleri, ventral, dorsal (Çiz. V/2) ve al-

maşık tipler (Çiz. V/1) olarak varlıklarını % 21'lik bir oranla gösterirler. Mikro uç olarak değerlendirilebilecek tek örnek al-maşık düzeltili bir parçadır (Çiz. V/11).

III. kültürel evrede yoğun olarak karşımıza çıkan kemik alet ve süs objelerinin ilk örnekleri II. kültürel evre de bulunmaktadır.

II. kültürel evre Aurignacien karakterdeki endüstri elemanlarının varlığı ve bu güne kadar yapılan yaşlandırma çalışmaları sonuçlarına göre bir Üst Paleolitik gele-neğe bağlanabilir. Ancak günümüzden önce yaklaşık 28.000'lere tarihlenen ve klasik Aurignacien kültürle karşılaştırıldığında daha genç olmasına karşın, yine de oldukça arkaik özellikler gösteren bu kültürün Paleolitik zaman dilimi içindeki yeri ve konumu şimdilik tartışmalı görünmektedir.

Teknolojik görünüm dikkate alındığında Avrupa ve Asya'nın kuzeyi için Aurignacien'de üç tip teknoloji ayırt edilmiştir. 1.teknolojik grup, uzun, geniş, kalın dilgi üretimiyle karakterize olmaktadır. Sivri uçlu olan ya da olmayan bu dilgilerin kenarları pulcuklu düzeltilerle şekillendirilmekte, uç kısımları da bazen bir ön kazıyıcı ile bitmektedir. Klasik Aurignacien'e bağlı bu güzel pulcuklu düzeltili dilgiler "Aurignacien dilgi" olarak adlandırılıyorlar. 2. teknolojik grup, dar ve ince dilgiciklerle nitelenen önemli bir gruptur Bu dilgicikler kalın çekirdeklerden elde edilmekte, bu çekirdekler sonradan iri rendelere dönüşmektedir. Bazı dilgicik çekirdekleri ile dilgicik çıkarımları parçanın altında yöneşen karinalı kalın ön kazıyıcılar arasında belirsizlikler oluşmaktadır. Düzeltili dilgiciklerin de zengin olduğu bu grupta en yaygın dilgicikler *Dufour* dilgicikleridir. 3.teknolojik grup ise tamamen kemik, geyik boynuzu ve fildişi işçiliğiyle nitelenen hayvansal materyele

⁴ Özçelik 2001, 92.

yönelik teknolojidir⁵. Genel görünümü ile 2. teknolojik grup Karain B'nin II. kültürel evresindeki endüstriye benzemektedir.

Avrupa'da çeşitli yerleşim yerlerinin endüstrileri gözden geçirildiğinde 2. teknolojik grubun Aurignacien dönem içindeki konumu oldukça farklı görüntüler oluşturur. Orta Avrupa'da genellikle açık hava yerleşimlerinde görülen ve Avusturya'daki Krems-Hundsteig açık hava yerleşimindeki buluntulara dayanılarak Krems tip Aurignacien endüstri olarak adlandırılan endüstri, 2. teknolojik grubun tüm özelliklerini göstermektedir. Krems-Hundsteig'de düzelttili ve sırtlı dilgicikler, yarı dik düzelttili Krems uçları önemli bir oranda bulunurlar. Ön kazıyıcı oranı da yüksektir. Hatta bu ön kazıyıcıları dilgicik çekirdeklerinden ayırt etme sorunu altı çizilerek belirtilmiştir⁶. Batı Avrupa'ya baktığımızda ilk defa S. Krukowski'nin Góra Pulawska 2 açık hava yerleşiminde tipik Aurignacien'den farklı olan ve Krems-Hundsteig serilerine bağlanan bir Krems-Dufour fasiyesinden söz ettiği J. ve S. Kozłowski tarafından belirtilmiştir⁷. Góra Pulawska 2 endüstrisinde öncelikle çekirdekler morfolojilerine ve üzerlerinden alınan taşmalıkların özelliklerine göre iki grupta incelenmiştir. 1. grup, genellikle hazırlanmamış tek vurma düzlemlili, düz ve geniş alınlı, dilgi ve yonga çekirdeklerinden, 2. grup ise mikrolitik dilgicikleri yongalamaya olanak sağlayan karinalı ya da yarı karinalı küçük çekirdeklerden oluşmaktadır. 2. gruptaki çekirdekleri karinalı ön kazıyıcılardan ayırt etme güçlüğüne değinilerek bu çekirdeklerin ön kazıyıcı olarak kullanılmış olabilecekleri düşüncesine yer verilmiştir. Yongalama ürünleri söz konusu çekirdeklere göre gruplandırılmıştır. En baskın alet grubunu karinalı, yüksek alınlı bazen çıkmalı ön kazıyıcılar, almasıklar ya da basit ince düzelttili mikrolitik silahlar

oluşturmaktadır. Orta Avrupa'da karakterize olan ve Batı'da Polonya'da da örnekleri görülen Krems-Dufour tip kültür Krems-Hundsteig yerleşim yerine göre günümüzden önce aşağı yukarı 35.000'lere tarihlendirilmektedir⁸.

Balkanların batısında belirgin olarak çekirdek biçimli, kalın çıkmalı, karinalı ön kazıyıcıların ve Dufour dilgicikleriyle Krems uçlarının bulunduğu Româneşti, Coşava ve Tincova açık hava sitlerinde eski bir Üst Paleolitik kültürün varlığından söz edilmektedir. Açık hava siteleri olduğu için tarihlendirme problemleri olduğundan da ayrıca bahsedilmiştir⁹. Eski Üst Paleolitik'e tarihlendirilen bu endüstri Aurignacien'in 2. teknolojik grubuna bağlanan Krems-Dufour tip endüstriyle aynı özellikleri sergilemektedir.

Yunanistan'da Arkaik Aurignacien'e bağlanan Eleochori açık hava sitesi özellikle kalın çıkmalı ön kazıyıcılarla nitelenmektedir. Endüstri daha çok yonga taşmalıklarla belirginleşmekte, dilgilerin de var olduklarından, ancak az sayıda ve boyutlarının küçük olduğundan söz edilmektedir¹⁰. Kalın çıkmalı ön kazıyıcılarla nitelenen bu endüstri Aurignacien'in 2. teknolojik grubuna benzemektedir. Yine Yunanistan'da bulunan Asprochaliko mağarasının 4. ve 10. tabakalarıyla nitelenen günümüzden önce 26 000'lere tarihlenen Üst Paleolitik bir endüstriden bahsedilmektedir. Orta Paleolitikten Üst Paleolitik'e doğru geçişsel bir endüstrinin söz konusu olmadığı Asprochaliko 'da yongalama daha çok sert vurgaçla özenli bir hazırlık izi taşımayan çekirdekler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Yonga üretimi esastır. Yumuşak vurgaç kullanılarak çıkarılan dilgicikler de endüstri elemanları arasındadır. Daha çok

⁵ Leroi-Gourhan 1992, 364.

⁶ Leroi-Gourhan 1992,374.

⁷ Kozłowski-Kozłowski 1996, 60.

⁸ Kozłowski-Kozłowski, 1996, 62.

⁹ Chirica ve diğ. 1996, 125, 129-131.

¹⁰ Darlas 1994, 308.

kavisli ve bükümlü profil oluşturmaktadırlar. 4. tabakada ön kazıyıcıların sayısında görülen artışın özelleşmiş bir tekniğin yansımaları olabileceğine değinilmiştir. İki tabaka genelinde dilgiciklerin oranı daha baskın görünmektedir. Araştırmacılar bu endüstrinin Yunanistan'ın hiçbir endüstrisi ile karşılaştırılmayacağını sadece Bulgaristan'daki Temnata Mağarası IXa ve IXb seviyeleri arasında belirgin bir benzerlik olduğunu düşünmektedirler. Temnata mağarası Asprochaliko endüstrilerinin temsil edildiği dönemde (G.Ö.26.000) yerleşimsel bir ara gösterir. Bu tarihin, Aurignacien'in gerilemesi ve yerini Balkan Yarımadası'nda yonga teknolojisine bırakmasıyla ilgili karışık görüşler bulunmaktadır. Asprochaliko endüstrilerinin Yunanistan'da Gravettien'in erken bir evresini mi yoksa başka bir endüstriyel evrenin yerel bir çeşitlenmesi mi olduğu sorusuna henüz yanıt bulunmamıştır¹¹. Asprochaliko'da kesin olarak Aurignacien bir endüstriden bahsedilmemesine karşın, düzensiz çekirdeklerden yonga üretimine, dilgisel bir yongalamanın var olmayışına ve yoğun dilgicik oranına sahip Üst Paleolitik endüstrinin görünümü ilgi çekicidir. G.Ö. 28.000'lere tarihlenen bir zaman diliminde özensiz bir yongalamayla nitelenen Üst Paleolitik'in varlığı bize Paleolitik süreçte endüstrilerin her zaman bir önceki döneme ait endüstriden daha evrimlenmiş görünüme sahip olamayacağını bölgelere ve yaşamsal koşullarının getirilerine bağlı olarak dönem dönem daha ilkel boyutlarda ortaya çıkabileceğini göstermektedir. Bu konuya güzel bir örneği yine Aurignacien dönemin evrimlenmiş bir evresine bağlanmakla birlikte problemleri görünümüyle belirginleşen Fransa'daki Corrézion grubu oluşturur. Brive'in güneyindeki vadilerdeki Font-Yves, Le Raysse, La Coumba del Boutou, l'Abri Dufour, Bos del Ser, La Bombetterie gibi Paleolitik yerleşimlerde görülen bu endüstride yerel koşullar etkili görülmektedir. Küçük yumrular yontul-

muş ve daha küçük boyutlarda litik materyel elde edilmiştir. Karinali ve çıkmalı ön kazıyıcılarla Dufour dilgicikleri önemli aletleri oluştururlar. Pulcuklu düzeltinin görülmediği bu endüstriyi Sonneville-Bordes çevre koşullarının baskısıyla doğmuş olabilen evrimlenmiş Aurignacien olarak tanımlamıştır. Evrimlenmiş Aurignacien'e ait iki seviyeden biri G.Ö. 24.510 diğeri yine G.Ö. 22.980'e tarih vermiştir¹². Corrézion grubunun da, özellikle üzerinde durduğumuz Aurignacien'in 2. teknolojik grubuna özgü bir endüstri verdiği görülmektedir. Bu gruba özgü endüstrinin Avrupa dışındaki bir örneğini de Levant'ta görmekteyiz. Üst Paleolitik bir geleneği yansıtan Négev'de Ein Aquev Est'te günümüzden önce aşağı yukarı 20.000'lere tarihlenen ve bulunduğu bölgeye göre farklı özellikler gösteren, çekirdek mi yoksa ön kazıyıcı mı oldukları şüpheli kaydıyla belirtilen parçalardan oluşan ve mikrolitiklerle nitelenen bir endüstrinin varlığı belirtilmiştir¹³.

Sonuç

Orta ve Batı Avrupa ve Balkanlar'daki, ayrıca Levant bölgesindeki bazı Paleolitik sitlerden örnekler vererek açıklamaya çalıştığımız Aurignacien'in 2. teknolojik grubunu niteler görünen endüstrinin, binlerce yıllık aralarla bazen arkaik bazen evrimlenmiş Aurignacien'de bazen de tanımlanamayarak soru işaretleriyle bırakılmış bir kültürel süreçte tamamen çevre koşullarına bağlı ve biraz yerel özellikler göstererek var olduğu belirgin bir şekilde görülmektedir. Karain B II. kültürel evre endüstrisi'nin bu teknolojik grubu oluşturan bir Aurignacien endüstri olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Ancak elde edilen tarihler ve endüstrinin görünümü bu kültürel evreyi Orta Paleolitik'ten Üst

¹¹ Adam 1994, 139, 145, 146.

¹² Leroi-Gourhan 1992, 370-371.

¹³ Leroi-Gourhan 1992, 545.

Paleolitiğe geçiş evrelerini oluşturduğu görülen Arkaik ya da eski bir Aurignacien'den daha çok, Orta Paleolitik'ten tamamen bağımsız ve hiçbir geçiş süreci ihtiva etmeyen, çevre ve yaşam koşullarına göre biçimlenip yerleşen, arkaik görünümlü teknolojisine rağmen Aurignacien'in genç bir sürecine denk düşen tamamen özgün bir evre olarak değerlendirilmemizi telkin etmektedir. Devam eden kazı ve tarihlendirme çalışmalarının daha kesin bulgularla II. kültürel evre'nin Paleolitik süreç içerisindeki yerinin netleşmesini sağlayacağı gerçeğini hiçbir şekilde göz ardı etme-

mekteyiz. Ayrıca, Karain B Gözü'nün stratigrafik bir düzen içindeki kültürel yapısının Anadolu Üst Paleolitiğini aydınlatmada çok önemli bir kesiti oluşturacağını düşünmekteyiz.

Dr. Kadriye Özçelik
Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
06100 Sıhhiye / ANKARA
e-mail: kadriyeozcelik@hotmail.com

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim I

1. Tek kutuplu prizmatik çekirdek
2. Çapraz kutuplu prizmatik çekirdek
3. Disk biçimli çekirdek
- 4-5. Şekilsiz çekirdekler

Çizim II

- 1-3. Karınalı (Omurgalı) ön kazıyıcılar
- 4-5. Kalın çıkmalı ön kazıyıcılar
6. Kalın çıkmalı dişlemeli alınlı ön kazıyıcı
7. Mikro çıkmalı ön kazıyıcı
8. Omuzlu ön kazıyıcı
9. Çekirdek biçimli ön kazıyıcı
10. Rende

Çizim III

1. Almaşık dişlemeli
2. Yatay dişlemeli
- 3-5. Çoklu çontuklular
6. Çontuklu
7. Kemerli taşkalem
8. Omurgalı taşkalem

Çizim IV

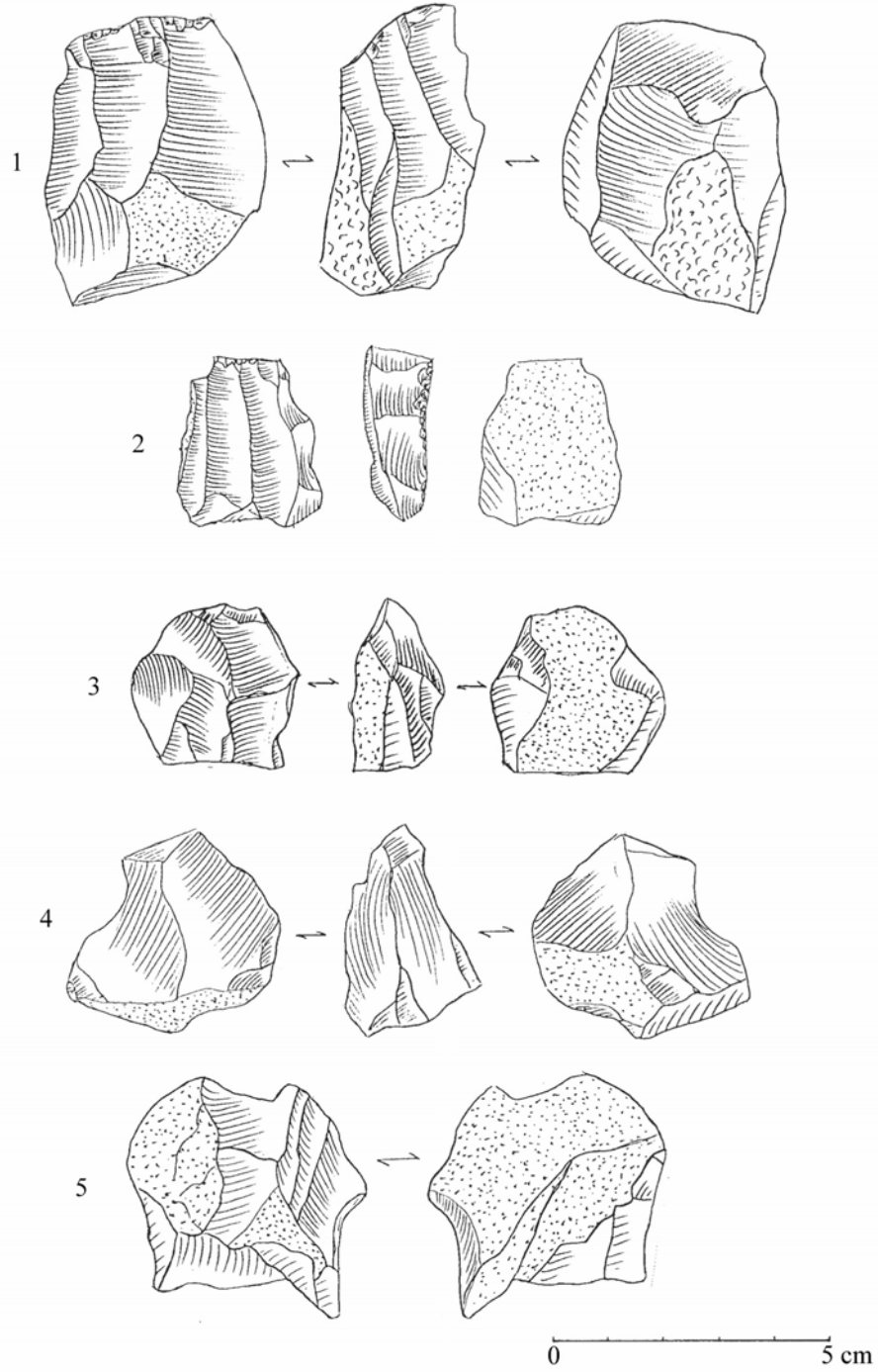
1. Çekirdek biçimli taşkalem
2. Topuk üzerinde taşkalem
3. Ezik çentikli parça
4. Ön kazıyıcı-dişlemeli
5. Ön kazıyıcı-taşkalem
6. Taşkalem-dişlemeli
7. Düzeltili çekirdek
8. Plaket

Çizim V

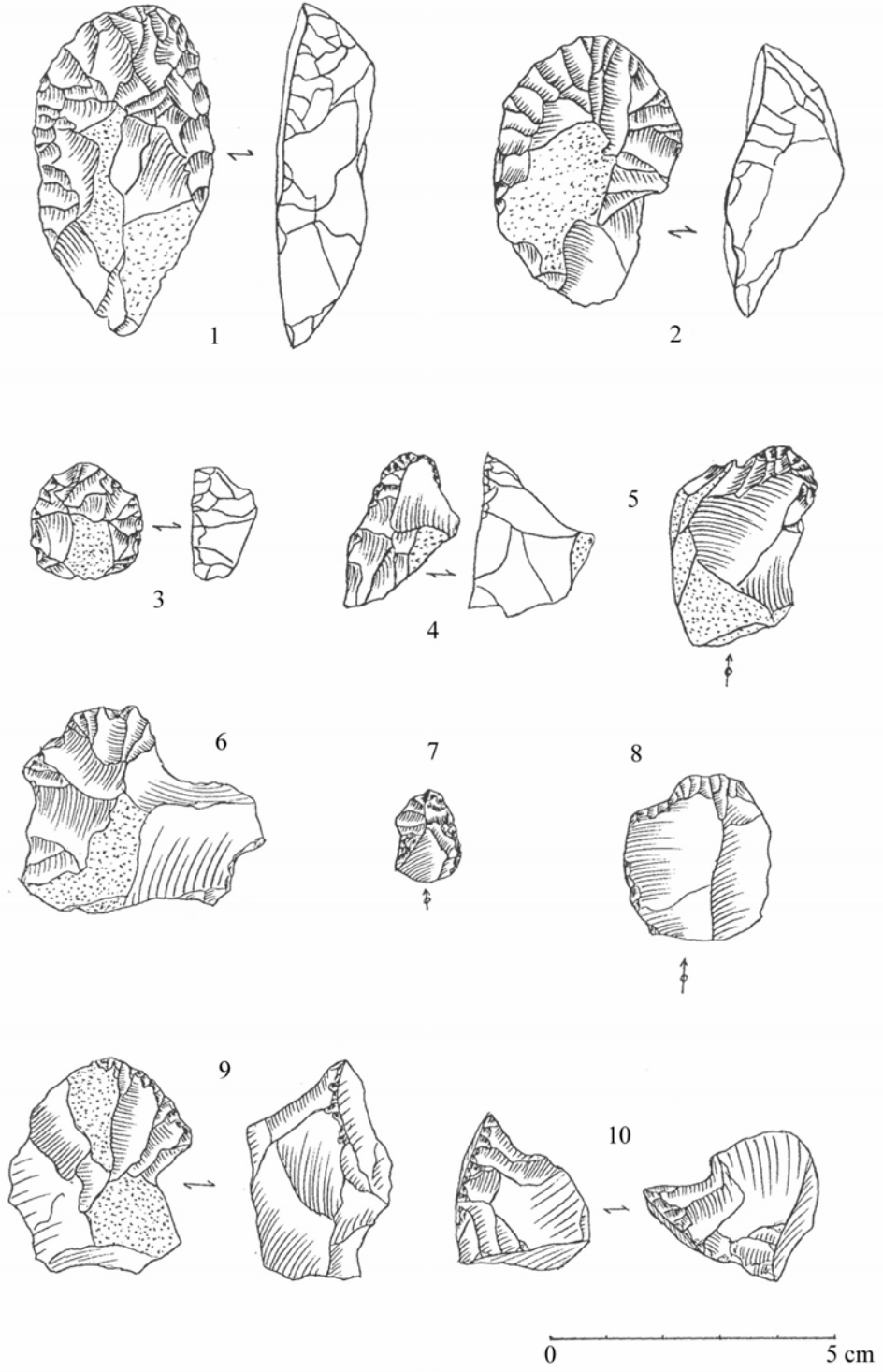
1. Almaşık Dufour
2. Dorsal Dufour
3. Düzeltili dilgicik
4. Kısmi düzeltili dilgicik
5. İki kenarı düzeltili dilgicik
6. İç yüzde devamlı düzeltili dilgicik
7. İç yüzde kısmi düzeltili dilgicik
- 8-9. İki kenarı iç yüzde devamlı düzeltili dilgicikler
10. Almaşık kısmi düzeltili dilgicik
11. Almaşık düzeltili mikro uç
12. Sırtlı dilgicik
13. Ucu eğik budanmış dilgicik

Kaynakça ve Kısaltmalar

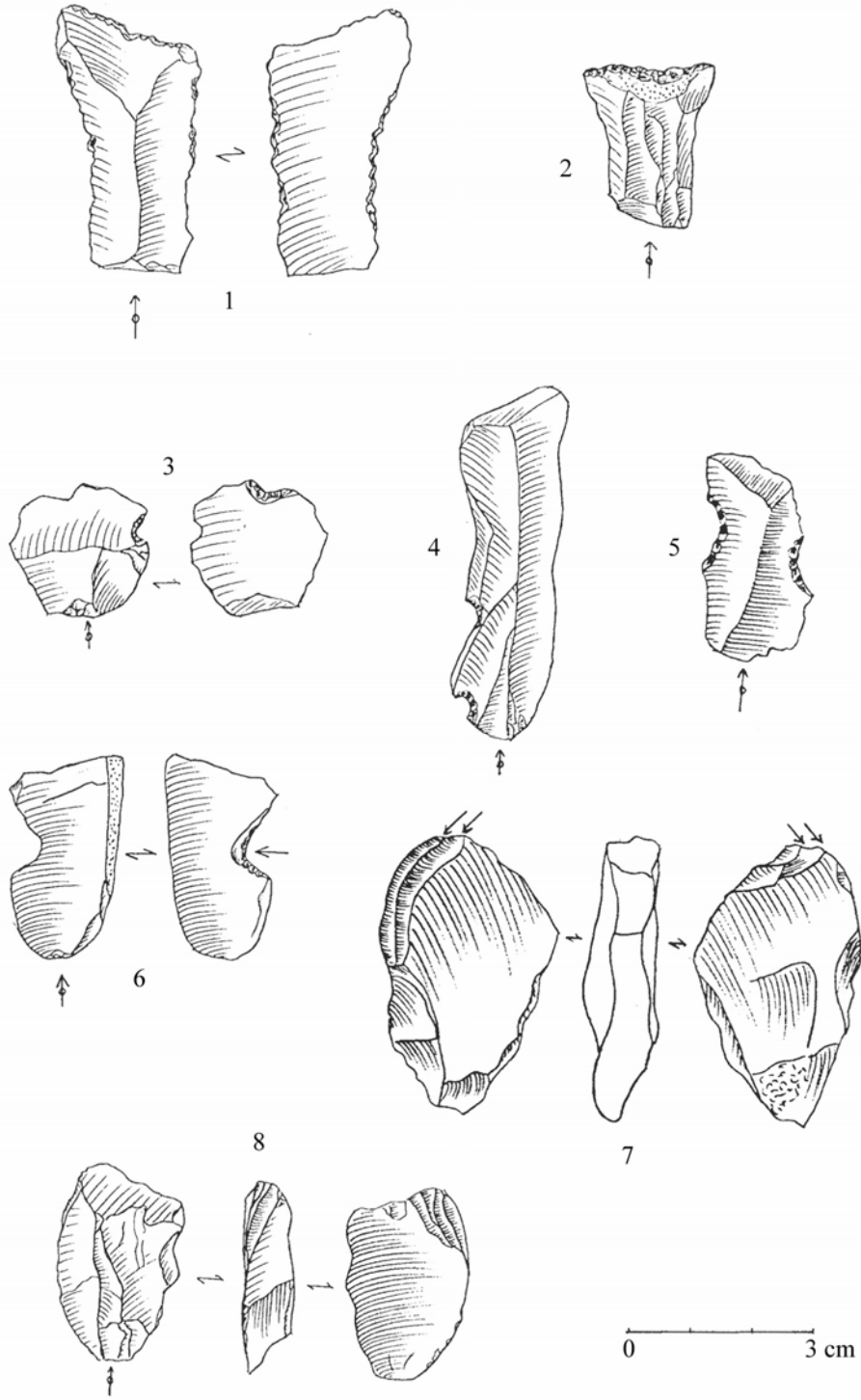
- Adam 1994 E. Adam, "The Upper Palaeolithic Stone Industries of Epirus in Their Regional Setting" *The Palaeolithic Archaeology of Greece and Adjacent Areas* (1994), Proceedings of the Icopag Conference, Ioannina, British School at Athens Studies 3 137-147.
- Chirica ve diğ. 1996 V. Chirica – I. Borziak – N. Chetaru, *Gisements du Paléolithique Supérieur Ancien Entre le Dniestr et la Tissa* (1996), Bibliotheca Archaeologica Iassiensis V, ED. Helios, Iași.
- Darlas 1994 A. Darlas, "Paléolithique Research in Western Achaïa", *The Palaeolithic Archaeology of Greece and Adjacent Areas* (1994), Proceeding of the Icopag Conference, Ioannina, British School at Athens Studies 3, 303-310.
- Kozłowski 1976 J. Kozłowski, "L'Aurignacien dans les Balkans", *Union Internationale des Sciences Préhistorique et Protohistoriques, IX. Congrès* (1976), Membre du Conseil International de la Philosophie et des Sciences Humaines de l'Unesco, 124-142.
- Kozłowski-Kozłowski 1996 J. Kozłowski – S. Kozłowski, *Le Paléolithique en Pologne* (1996), Collection L'homme des Origines Série Préhistoire d'Europe no 2.
- Leroi-Gourhan 1992 A. Leroi-Gourhan, *La Préhistoire dans le Monde* (1992), Nouvelle édition de la Préhistoire d'André Leroi Gourhan, Ouvrage Collectif Dirigé par José Garanger, Nouvelle Cléo.
- Özçelik 2001 K. Özçelik, *Karain Mağarası B Gözü Pleistosen Dönem Yontmataş Endüstrisinin Tekno-Tipolojisi* (2001), Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış doktora tezi.
- Yalçinkaya ve diğ. 1995 I. Yalçinkaya – J. M. Leotard – M. Kartal – M. Otte. – O. Bar-Yosef – I. Carmi – A. Gautier – E. Gilot – P. Goldberg – J. Kozłowski – D. Lieberman – I. Lopez-Bayon – M. Pavlikowski – St. Thiebault – V. Ancion – M. Patau – A. Emery-Barbier and D. Bonjean, "Les Occupations Tardiglaciaires du Site d'Öküzini (Sud-Ouest de la Turquie) Résultats Préliminaires" *L'Anthropologie* (1995) sayı 99, no 4: 562-583.
- Yalçinkaya ve diğ. 2003 I. Yalçinkaya – H. Taşkiran – M. Kartal – M. B. Kösem – C. M. Erek, "2001 Yılı Karain Kazıları", *KST* 24.2, 2003, 159-170.

Çizim 1

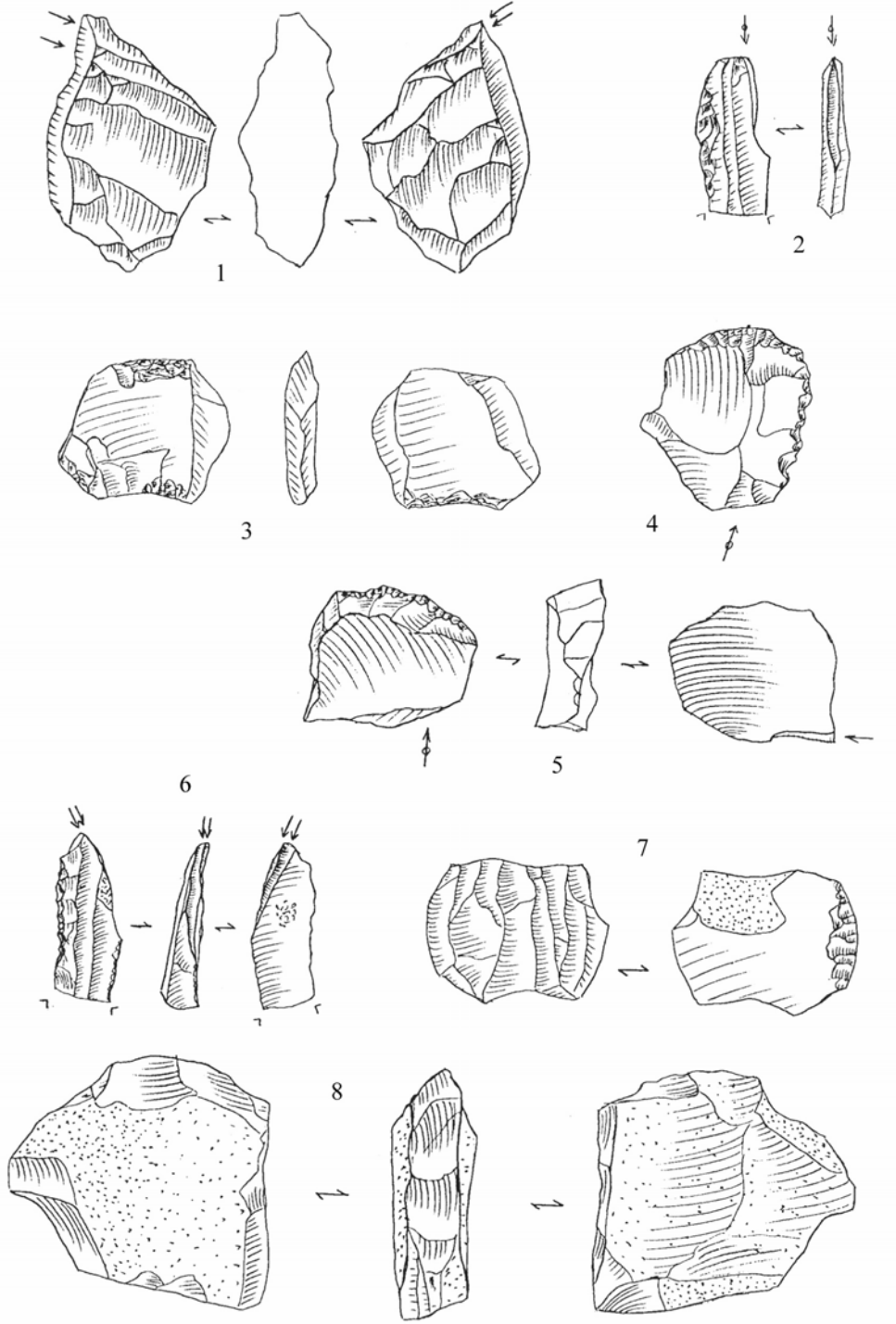

Çizim 2

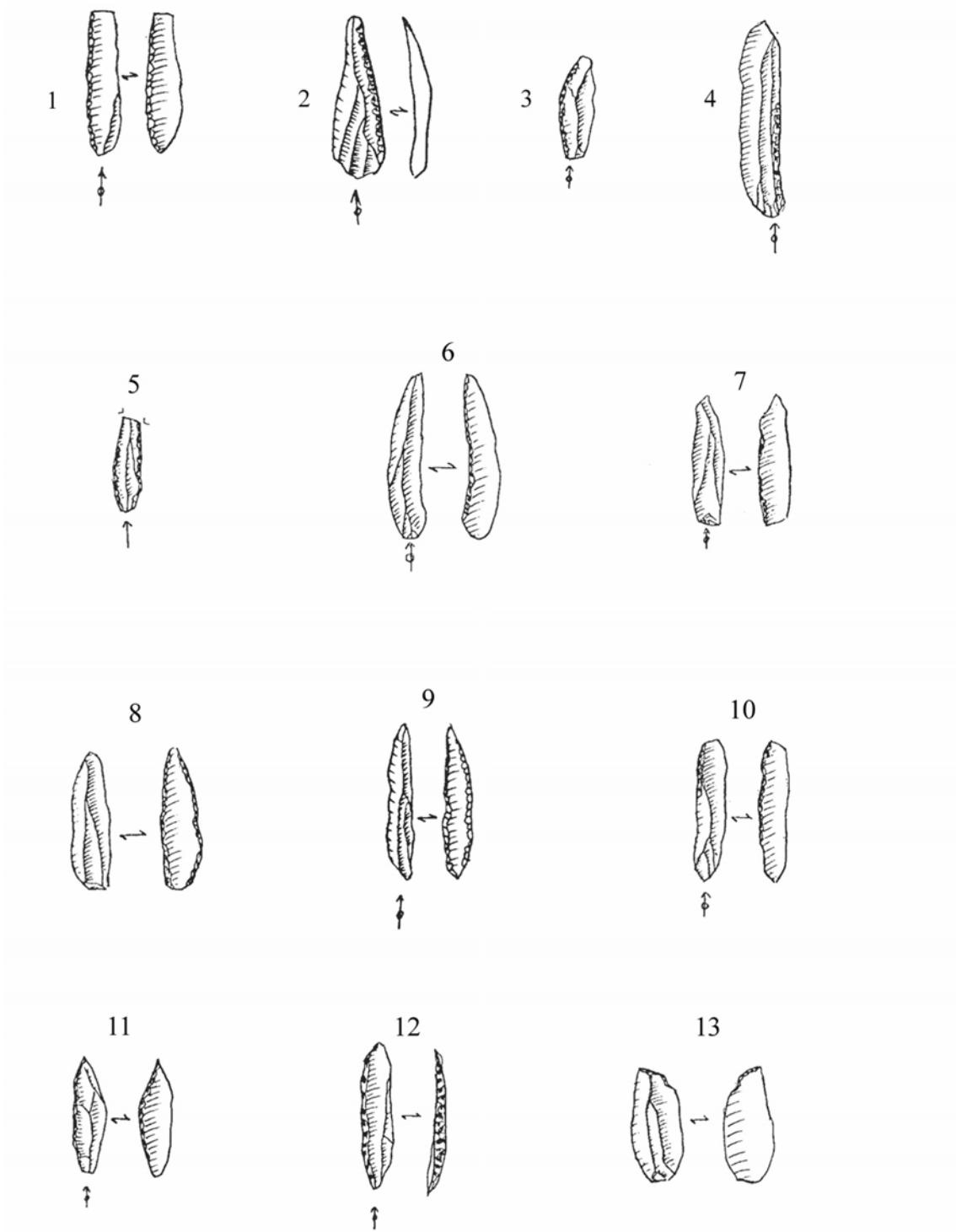
Çizim 3

Karain Mağarası B Gözü'nde Üst Paleolitik Sorunu

Çizim 4

0 3 cm

Çizim 5

0 2 cm